

ОБЪЕКТИВНЫЕ ОЗНАКИ ПОГРОЗЫ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

OBJECTIVE SIGNS OF THREAT OR VIOLENCE AGAINST A LAW ENFORCEMENT OFFICER

Резніченко Г.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ
orcid.org/0000-0001-6386-4154

Актуальність дослідження проблем кваліфікації посягань на здоров'я працівників правоохоронних органів зумовлена особливою роллю цих осіб у забезпеченні законності, правопорядку та захисту прав і свобод людини. У статті здійснюється дослідження об'єктивних ознак погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу.

На підставі аналізу статистичних відомостей доводиться тенденція щодо поширеності цього злочину та існування проблем притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб, серед яких встановлення зв'язку між посяганням і виконанням потерпілим службових обов'язків, визначення статусу потерпілого як працівника правоохоронного органу, а також відмежування цього злочину від суміжних кримінальних правопорушень.

Зазначається, що безпосереднім об'єктом кримінально-правової охорони, передбаченим статтею 345 КК України, є суспільні відносини, що гарантують належне функціонування правоохоронних органів, а також забезпечують безпеку їх працівників і близьких родичів. Залежно від конкретного способу вчинення посягання, додатковим об'єктом можуть виступати суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, а також майнові права працівників правоохоронних органів чи їх близьких родичів.

Здійснюється аналіз переліку осіб, що є потерпілими від цього злочину. Аналізуються ознаки, завдяки яким особа вважається працівником правоохоронного органу. На підставі аналізу правозастосовної практики, доводиться необхідність внесення змін до ст.345 КК України щодо конкретизації часу виконання потерпілою особою своїх професійних обов'язків. Наводиться авторська редакція запропонованих змін.

Здійснюється аналіз ознак об'єктивної сторони даного злочину. Наводяться пропозиції щодо конкретизації об'єктивності погроз та їх сприйняття потерпілою особою.

В якості порівняння, наводиться аналіз кримінально-правової норми. Що буде передбачати кримінальну відповідальність за аналогічне діяння у проєкті нового Кримінального кодексу.

Ключові слова: погроза, насильство, працівник правоохоронного органу, близькі особи, об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, кримінальна відповідальність.

The relevance of studying the problems of qualification of attacks on the health of law enforcement officers is due to the special role of these individuals in ensuring legality, law and order and protecting human rights and freedoms. The article studies objective signs of threat or violence against a law enforcement officer.

Based on the analysis of statistical data, a trend is demonstrated regarding the prevalence of this crime and the existence of problems in bringing the perpetrators to criminal responsibility, including establishing a connection between the encroachment and the victim's performance of official duties, determining the victim's status as a law enforcement officer, and distinguishing this crime from related criminal offenses.

It is noted that the direct object of criminal law protection, provided for by Article 345 of the Criminal Code of Ukraine, is public relations that guarantee the proper functioning of law enforcement agencies, as well as ensure the safety of their employees and close relatives. Depending on the specific method of committing the encroachment, an additional object may be public relations in the field of healthcare, as well as the property rights of law enforcement officers or their close relatives.

The list of persons who are victims of this crime is analyzed. The signs by which a person is considered an employee of a law enforcement agency are analyzed. Based on the analysis of law enforcement practice, the need to amend Article 345 of the Criminal Code of Ukraine to specify the time of performance of professional duties by the victim is demonstrated. The author's version of the proposed amendments is given.

An analysis of the characteristics of the objective side of this crime is carried out. Proposals are made to specify the objectivity of the threats and their perception by the victim.

As a comparison, an analysis of the criminal law norm is provided. What will provide for criminal liability for a similar act in the draft of the new Criminal Code.

Key words: threat, violence, law enforcement officer, close persons, object of a criminal offense, objective side of a criminal offense, criminal liability.

Жодна крана світу не може функціонувати без спеціального апарату, функцією якого є забезпечення безпеки та порядку у суспільстві. З метою забезпечення ефективного виконання представниками цього апарату своїх службових задач, держава наділяє їх повноваженнями, які дають можливість висувати вимоги обов'язкові до виконання всіма особами, кому вини адресовані. Держава ставить життя, здоров'я, житло та майно осіб, які здійснюють правоохоронні функції, а також їх близьких родичів під посилену охорону, у тому числі і шляхом встановлення кримінальної відповідальності.

Кримінальний кодекс України передбачає спеціальні норми, спрямовані на захист зазначеної категорії осіб, зокрема ст. 345 КК України, яка встановлює відповідаль-

ність за погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Ця норма охоплює як погрозу застосування насильства, так і умисне заподіяння побоїв чи тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості.

Водночас практика застосування цієї кримінально-правової норми свідчить про наявність низки проблемних аспектів. Серед них – встановлення зв'язку між посяганням і виконанням потерпілим службових обов'язків, визначення статусу потерпілого як працівника правоохоронного органу, а також відмежування від суміжних кримінальних правопорушень (наприклад, опору працівникові правоохоронного органу чи загальних складів тілесних ушкоджень). Крім того, у науковій літературі та правозастосовній практиці відсутня єдність підходів до



тлумачення окремих елементів складу цього кримінального правопорушення, що ускладнює правильну юридичну оцінку.

З огляду на зазначене, дослідження проблем кваліфікації посягань на здоров'я працівників правоохоронних органів набуває особливої актуальності, оскільки спрямоване на вдосконалення кримінально-правової доктрини, формування єдиних підходів у правозастосовній практиці та підвищення ефективності кримінально-правового захисту службової діяльності працівників правоохоронних органів.

За даними Офісу Генерального прокурора України за останні п'ять років спостерігається тенденція щодо стабільного зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень за статтею 345 КК України. Так, у 2022 році обліковано 469, у 2023 році – 526, у 2024 році – 594, у 2025 році – 772, за січень-лютий 2026 року – 123 кримінальних правопорушення за цією статтею. Це є свідченням поширеності цього злочину [1].

Сумними є статистичні відомості щодо притягнення до кримінальної відповідальності за ст.345 КК України. Так, за даними офісу Генерального прокурора України, протягом січня-лютого 2026 року було вручено повідомлення про підозру 95 особам у 123 облікованих кримінальних правопорушеннях, направлено проваджень до суду з обвинувальним актом – 33. Протягом січня-грудня 2025 року було вручено повідомлення про підозру 712 особам у 772 облікованих кримінальних правопорушеннях, направлено проваджень до суду з обвинувальним актом – 600. Протягом січня-грудня 2024 року було вручено повідомлення про підозру 533 особам у 594 облікованих кримінальних правопорушеннях, направлено проваджень до суду з обвинувальним актом – 418. Протягом січня-грудня 2023 року було вручено повідомлення про підозру 443 особам у 526 облікованих кримінальних правопорушеннях, направлено проваджень до суду з обвинувальним актом – 360. Протягом 2022 року було вручено повідомлення про підозру 360 особам у 460 облікованих кримінальних правопорушеннях, направлено проваджень до суду з обвинувальним актом – 299. Тобто кожного року майже третина кримінальних проваджень так і не надходить до суду з різних обставин [1].

Проблеми кримінально-правової характеристики погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу досліджували у своїх працях такі вчені як Беленок В.П., Удод А. М., Дімітров М.К., Храмцов О. М., Шаблістий В. В., Харь І. О. та інші. Проте проблеми встановлення об'єктивних ознак погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу все ще потребують свого удосконалення.

Метою статті є дослідження об'єктивних ознак погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу та внесення на цій підставі пропозицій щодо удосконалення кримінального законодавства.

Безпосереднім об'єктом посягання за статтею 345 КК України виступають суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність правоохоронних органів, а також безпеку їх працівників та їх близьких родичів. В залежності від конкретної форми посягання, додатковим об'єктом можуть виступати суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, власності працівників правоохоронних органів або їх близьких родичів.

Аналогічною є і думка А. М. Удода, який зазначає, що є достатні підстави вважати, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину виступають суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням правоохоронної діяльності. Водночас додатковими обов'язковими об'єктами є суспільні відносини у сфері власності, а також відносини, що забезпечують охорону здоров'я працівників правоохоронних органів та їх близьких родичів [2, с. 127].

Беленок В.П. вважає, що безпосередніми основним об'єктом за статтею 345 КК є суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність та авторитет право-

охоронних органів, котрі законодавець поставив під кримінально-правову охорону, надаючи їм пріоритет перед додатковим безпосереднім об'єктом вказаного складу злочину, безпосередній додатковий обов'язковий – суспільні відносини, що існують з приводу охорони здоров'я та психічної недоторканності працівника такого органу, а також його близьких родичів і їхнього майна [3, с.7].

Потерпілими від цього злочину будуть виступати працівники правоохоронних органів та їх близькі родичі.

Згідно положення абз. 1 п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», до правоохоронних органів відносяться: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізольатори, органи державного фінансового контролю, рибохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [4].

Проте Велика Палата ВС звернула увагу на те, що під час тлумачення поняття «правоохоронний орган» може бути використане положення абз. 1 п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», але лише в частині правоохоронної функції, яка реалізується шляхом правозастосування.

При віднесенні того чи іншого органу влади до правоохоронних органів потрібно звернути увагу на визначення відповідного органу в спеціальному нормативно-правовому акті, що регламентує його правовий статус, та на повноваження, які цей орган здійснює.

До ознак, що характеризують працівників правоохоронних органів, слід віднести такі: вони перебувають у трудових чи службових відносинах з правоохоронними органами; за характером посади, яку обіймають, виконують правоохоронну функцію.

ДСНС як центральний орган виконавчої влади реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, а посадові особи ДСНС відповідно до визначеного законом правового статусу здійснюють правоохоронну функцію [5].

Близькі родичі та члени сім'ї – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [6].

Відповідальність настає як за дії, вчинені щодо потерпілого під час безпосереднього виконання ним службових обов'язків, так і в інший час (наприклад, як помста за службову діяльність потерпілого в минулому) [7].

Тобто винна особа усвідомлює, що вчиняє протиправні дії саме у зв'язку з виконанням потерпілим своїх службових обов'язків як працівника правоохоронного органу. Йдеться про випадки, коли такі дії спрямовані проти працівника через його професійну діяльність, зокрема під час його безпосередньої участі у здійсненні правосуддя, розслідуванні кримінальних проваджень та справ про адміністративні правопорушення, проведенні оперативно-розшукових і слідчих заходів, забезпеченні громадського порядку та громадської безпеки.

Крім того, така діяльність може бути пов'язана з виконанням судових рішень, ухвал і постанов, реалізацією рішень органів дізнання та досудового розслідування, контролем за переміщенням осіб, транспортних засобів, товарів та інших предметів через державний і митний кордони України, а також із здійсненням нагляду і контролю за додержанням законодавства.

Аналогічна ситуація стосується і вчинення погрози або насильства щодо близьких родичів працівників правоохоронних органів.

Аналіз судових вироків за період 2022-2026 роки дають можливість стверджувати, що у переважній більшості до кримінально відповідальності за ст.345 КК України притягаються особи, визнані винним у посяганні на працівника правоохоронного органу при безпосередньому виконанні ним своїх правоохоронних функцій. Проте виникає питання: чи може визнаватися потерпілим від цього злочину особа, яка зазнала погрози або насильства у зв'язку із її минулою професійною діяльністю, пов'язаною із здійсненням правоохоронних функцій? Іде мова про осіб, які вийшли на пенсію за віком чи з інших підстав, передбачених законодавством. Адже, погрози або насильство до таких осіб, можуть бути застосовані у зв'язку з виконанням цими особами службових обов'язків, але у минулому. Вчинення таких дій щодо осіб, які раніше виконували службові обов'язки пов'язані із здійсненням функцій працівників правоохоронних органів, також, фактично, є проявом усвідомлення винною особою соціальної ролі потерпілої особи, хоч би і в минулому та проявом мотиву помсти, за професійну діяльність потерпілої особи.

У зв'язку із цим, пропонуємо ч.1 ст.345 КК України викласти у такій редакції: « 1. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, *в тому числі у минулому*».

Об'єктивна сторона цього злочину може проявлятися у формі погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна, а також у формі фактичного застосування насильства до працівника правоохоронного органу або його близьких родичів. При цьому важливою ознакою є наявність зв'язку між таким діянням та виконанням потерпілим службових обов'язків.

У п.10 Постанови Пленуму Верховного суду України «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» роз'яснено, що «для кваліфікації дії винної особи ... достатньо встановити лише факт погрози працівнику правоохоронного органу або його близьким родичам у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків. Погроза може виявлятися у висловлюванні (усно, письмово, із застосуванням технічних засобів), а також жестах або інших діях, за допомогою яких винний залякує потерпілого вчиненням вбивства, застосуванням до нього насильства чи знищенням його майна. Для кваліфікації наявності реальних підстав побоювання потерпілим виконання погрози не є обов'язковою» [7].

Проте чи дійсно відсутність реальних підстав побоювання потерпілим виконання погрози не є обов'язковою ознакою для притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Адже тоді може йти мова про свавілля, коли працівник правоохоронного органу, який знаходиться при виконанні професійних обов'язків може вважати будь-які висловлювання погрозами у свій адрес і відповідно порушувати питання про вчинення кримінального правопорушення відносно себе. Чи буде це достатньою підставою?

Поділяємо позицію В. П. Беленок, відповідно до якої обов'язковими ознаками погрози слід вважати її реальність, тобто фактичне існування, а також реальність її сприйняття потерпілим. Це означає, що погроза повинна бути виражена таким чином, щоб потерпілий усвідомлював можливість заподіяння шкоди, якою його залякує винна особа, і розумів, що за певних обставин така небезпека може бути реалізована, а суспільно небезпечні наслідки – фактично настати [3, с.8]

Цікавою є редакція кримінально-правової норми, що буде передбачати відповідальність за «Насильство у зв'язку зі здійсненням особою службових повноважень чи виконанням професійних обов'язків, виконанням юридичного обов'язку чи використанням суб'єктивного права» (стаття 9.7.7) у проєкті Нового Кримінального кодексу України. Так, відповідна кримінально-правова норма передбачає відповідальність лише за фактичну шкоду, яка буде полягати у застосуванні насильства, що завдало фізичного болю. Тобто розробники проєкту взагалі відмовились від кримінальної відповідальності за погрози, натомість передбачили кримінальну відповідальність за застосування насильства, не конкретизуючи його [8].

Отже, існування кримінальної відповідальності за погрози або насильство щодо працівника правоохоронного органу є вагомими важелем захисту фізичного та психічного здоров'я, власності цієї категорії осіб, що дає можливість працівниками правоохоронних органів сумлінно виконувати свої професійні обов'язки. Проте з іншого боку, практика притягнення до кримінальної відповідальності за статтею 345 КК України свідчить про наявність низки дискусійних питань стосовно встановлення об'єкта та об'єктивної сторони даного злочину. З метою удосконалення підстав притягнення до кримінальної відповідальності за погрози або насильство щодо працівника правоохоронного органу, пропонуємо викласти редакцію частини першої цієї статті у такій редакції: « 1. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, *в тому числі у минулому*».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareystrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 22.03.2026)
2. Удод А. М. Характеристика об'єкту погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК України). *Європейські перспективи. Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика*. 2013. № 5. С. 122–128.
3. Беленок В. П. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 20 с.
4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 22.03.2026 р.)
5. Велика Палата ВС вказала в постанові від 30 серпня 2023 року у справі № 633/195/17. URL : https://juriliga.ligazakon.net/news/222273_velika-palata-verkhovnogo-sudu-rozjasnila-yak-viznachiti-chi-osoba-pratsvnikom-pravookhoronnogo-organi (дата звернення: 22.03.2026 р.)
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 22.03.2026 р.)
7. Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів : Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.06.1992 № 8. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92#Text> (дата звернення: 22.03.2026 р.)
8. Проєкт Кримінального кодексу України. Контрольний текст. Електронний ресурс: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/02/24/kryminalnyj-kodeks-22-02-2026-ukr.pdf> (дата звернення: 22.03.2026 р.)

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026